

UDENRIGSMINISTERIET

HVIDBOG FOR JOBSKABELSE OG FAGLÆRTE I AFRIKA

Jeg vil gerne skabe håb for Afrikas unge.

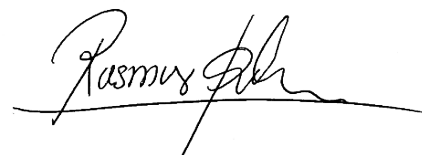
Afrika er ikke kun verdens fattigste, men også verdens yngste kontinent. De store ungdomsårgange giver Afrika store udfordringer. Hvert år kommer der omkring 12 millioner unge ud på arbejdsmarkedet - og hvad gør man, når der ikke er jobs at få? Vi må og skal skabe jobs og håb for Afrikas unge.

Min tese er, at der er brug for flere med faglige kompetencer. For de unge selv er en del af løsningen. Der er ikke nødvendigvis brug for lange uddannelser, men for at se på de specielle kompetencer, som arbejdsmarkedet efterspørger. Så de unge lettere kan komme i job, eller måske selv skabe sig et job som iværksættere. Den grønne omstilling stiller nye krav, men åbner også nye muligheder. Ved at give de unge de rette kvalifikationer, kan vi skabe jobs og samtidig bidrage til den grønne omstilling og dermed løse problemerne med hinanden.

Men før vi begynder at tale om løsninger, har vi behov for bedre at forstå udfordringerne og deres sammenhæng.

Hvad er nøgleproblemstillingerne i forhold til unges adgang til faglig opkvalificering? Og til ordentlige jobs? Og hvad skal en faglært gøre, hvis der ikke er jobs at få? Det er svære spørgsmål, som det kun er blevet endnu mere presserende at finde svar på i lyset af COVID-19, der anslås at have op imod 20 millioner jobs på samvittigheden i Afrika her i 2020.

Derfor har jeg nedsat en taskforce af specialister, der har set nærmere på problemet, og med udgangspunkt i danske erfaringer har givet deres bidrag til analysen. Jeg skylder dem stor tak for deres engagement. Og for på rekordtid at have leveret et grundigt bud på de væsentligste udfordringer med jobskabelse og faglærte i Afrika. Disse bud vil jeg bruge i det videre arbejde.

Rasmus Prehn
Minister for Udviklingssamarbejde

Udviklingsministerens taskforce blev etableret i maj 2020. Taskforcen har gennem en møderække analyseret udfordringer i forhold til jobskabelse og faglærte i Afrika med udgangspunkt i vores viden og erfaring fra både Danmark og det afrikanske kontinent. Resultatet af arbejdet fremlægger vi i denne hvidbog.

Formålet med hvidbogen er at pege på udvalgte og væsentlige udfordringer og sammenfatte de vigtigste i en samlet analyse. I fremstillingen har det derfor været nødvendigt at generalisere på tværs af de afrikanske lande, velvidende at udfordringerne udfolder sig forskelligt i de enkelte lande.

Taskforcen består af repræsentanter fra danske erhvervsskoler, fagforeninger, virksomheder og interesseorganisationer. Taskforcens medlemmer har hver især et særligt indblik i problematikker omkring jobs, efteruddannelse, tekniske uddannelser og faglærte. Danmark har selv en lang historie med

stærke erhvervsfaglige uddannelser, som skabes og udvikles i tæt samspil mellem arbejdsmarkedets parter. Taskforcens analyse er blevet nuanceret gennem dialog og videnuudveksling med udvalgte afrikanske partnere og med input fra et hårdarbejdende sekretariat i Udenrigsministeriet.

Vores analyse har bekræftet ministerens tese: Der er brug for flere med faglig uddannelse i Afrika. Vi håber, at hvidbogen kan udgøre et fundament for det videre arbejde for Danmark og Danmarks partnere med at identificere konkrete og lokalt forankrede løsninger til gavn for Afrikas unge.

Jens Kvorning
Formand for taskforcen

FAGLÆRTE OG JOBS I AFRIKA

Analysen på de næste sider viser, at der er brug for flere faglærte i Afrika. Og lige så vigtigt skal den eksisterende faglige uddannelse forbedres. Kompetencerne skal være målrettet behovet på markedet. Hvert land har sine udfordringer, men der er mange eksempler, hvor faglære vil kunne gøre en forskel:

Sol-, vind- og vandkraft, der ikke bliver brugt tilstrækkeligt til at lave strøm. Landbrug, der ikke giver tilstrækkeligt udbytte og afgrøder, der alt for ofte sælges uforarbejdede, så indtægten for bønder og landarbejdere bliver alt for lav. Der ville være langt flere penge at tjene ved at sælge de færdigbearbejdede produkter som fx kaffe eller marmelade.

Det er udfordringer, som flere og bedre faglærte vil kunne afhjælpe. Men fokuseret erhvervsfaglig uddannelse og muligheder for kompetenceudvikling på det afrikanske kontinent er alt for ofte utilstrækkelige. Det har den konsekvens, at arbejdsstyrken ofte ikke har de efterspurgte kompetencer til at komme i jobs eller starte nye virksomheder.

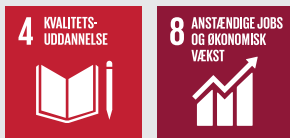
Der ikke nok jobs i den formelle økonomi, så selv fleksibel og målrettet faglært uddannelse er ganske vist nødvendig, men ikke tilstrækkelig. Ofte er der simpelthen ikke nok jobs. Det er indtil nu ikke lykkedes at transformere den uformelle økonomi, hvor langt størstedelen af arbejdsstyrken i de afrikanske lande er beskæftiget. I den uformelle økonomi har man ofte ikke en tilstrækkelig indkomst, vilkårene er dårligere og det er sværere at få uddannelse og praktik.

Manglen på faglærte hænger sammen med mere generelle problemer. For der skal være aftagere til nye faglærte. Virksomhedernes konkurrenceevne er hæmmet af dårlige veje, strømafbrydelser, mangelfuld lovgivning, langsomt retssystem og mangel på adgang til finansiering. Det gælder indenfor både landbrug, fremstilling og service. Klimaforandringerne, de socioøkonomiske konsekvenser af COVID-19 krisen og den hastigt voksende befolkning er faktorer der yderligere vil forstærke disse udfordringer. I alle de temaer, der er blevet identificeret i hvidbogen, er der en række særlige udfordringer for kvinders muligheder for at få en erhvervsfaglig uddannelse og anstændig beskæftigelse.

SYV CENTRALE PROBLEMER

- 1** For få får en uddannelse, der efterspørges
- 2** Den enkeltes indtægt er utilstrækkelig
- 3** Der er for få jobs og især unge har svært ved at finde plads på arbejdsmarkedet
- 4** Der er dårlige vilkår på arbejdsmarkedet
- 5** Kvinders muligheder er særligt udfordrede
- 6** Ændring i klima og miljø udfordrer levevilkår og jobskabelse
- 7** Utilstrækkelige rammevilkår for jobskabelse og faglige uddannelser

På de følgende sider i hvidbogen vil de syv problemer blive udfoldet.

Fremme vedvarende, inklusiv og bæredygtig økonomisk vækst, fuld og produktiv beskæftigelse samt anstændigt arbejde til alle

FOR FÅ FÅR EN UDDANNELSE, DER EFTERSPØRGES

Udbuddet af uddannelsesmuligheder i Afrika er for lille og ufleksibelt til at kunne bidrage til en kvalificeret arbejdsstyrke i Afrika. Uddannelserne har ofte en dårlig kvalitet og er ikke tidssvarende eller i tråd med efterspørgslen fra potentielle arbejdsgivere. Det medfører, at der opstår et mismatch mellem de unges kvalifikationer og arbejdspladsernes behov.

De erhvervsfaglige uddannelser er ikke efterspurgt i Afrika, og kun en meget lille del af de unge søger denne vej, da der er meget lidt prestige forbundet hermed. Der mangler også praktik- og lærlingepladser i virksomheder til unge under uddannelse, og virksomhedsledere mangler evnerne til at forestå den praktiske oplæring af de unge. Der mangler muligheder for opkvalificering af folk der allerede er på arbejdsmarkedet, og at disse kan få papir på deres kvalifikationer.

På formelle uddannelsesinstitutioner er lærernes tekniske og pædagogiske evner ofte så dårlige, og udstyret der er til rådighed til træning så forældet, at mange unge kommer ud af uddannelsesforløb uden at være jobklare.

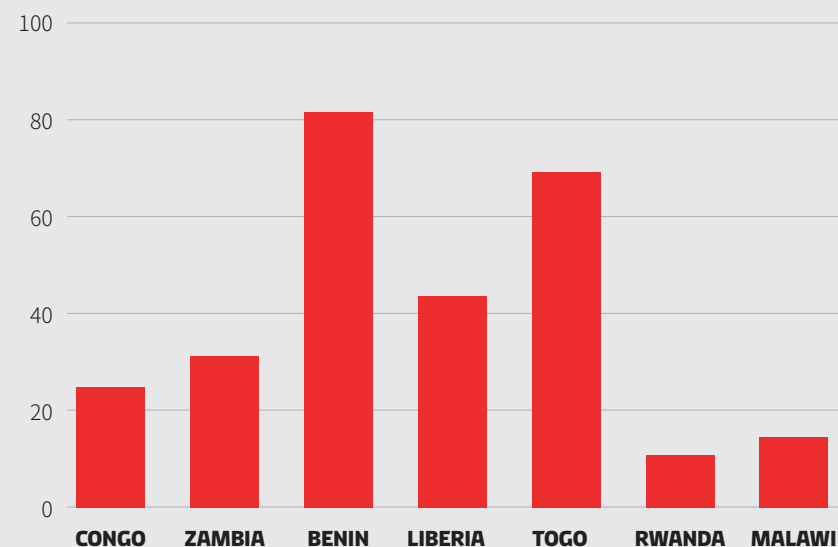
1.1 UDBUDET AF UDDANNELSER ER MANGELFULDT

Behovene for erhvervsfaglig uddannelse og opkvalificering af arbejdsstyrken i Afrika er mangeartede og dækker både helt unge, der skal i gang med en uddannelse og folk, der har været på arbejdsmarkedet i mange år. Der er i mange afrikanske lande ikke tilstrækkelig fleksibilitet og innovation i uddannelsessystemet til at understøtte dette. En særlig udfordring er at nå ud til landdistrikterne hvor adgangen til erhvervsfaglig uddannelse er særlig begrænset.

Et af de store problemer er manglende offentlig certificering af kompetencer hos dem, der f.eks. har stået i lære inden for et fag eller mangler dokumentation på deres kvalifikationer af andre grunde. Der mangler desuden større udbud af lærlinge- og praktikordninger.

UNGE UNDER FAGLIG UDDANNELSE HAR SVÆRT VED AT FÅ EN PRAKTIKPLADS

Andel af de 25-34-årige, som har været i praktik i løbet af deres faglige uddannelse (%)

1.2 VIRKSOMHEDER MANGLER KVALIFICERET ARBEJDSKRAFT

Der er ofte et mismatch mellem virksomhedernes behov for kvalificeret arbejdskraft og arbejdsstyrkens kompetencer.

For større formelle virksomheder såvel som selvstændige i den uformelle økonomi er mangel på kvalificeret arbejdskraft en alvorlig stopklods for at kunne ekspandere.

Virksomhederne er samtidig ikke gode nok til at sikre, at der er lærepladser nok til unge der tager en faglært uddannelse og dermed hjælpe de unge i gang på arbejdsmarkedet.

1 ● ● ● ● ● ●

54%

af arbejdsgiverne i Afrika syd for Sahara nævner adgang til kvalificeret arbejdskraft som en barriere

1.3 DE UNGE FÅR IKKE DE EFTERSPURGTE KVALIFIKATIONER

Uddannelsessystemerne uddanner ikke i tilstrækkelig grad arbejdskraft med de efterspurgte teknisk-faglige kvalifikationer.

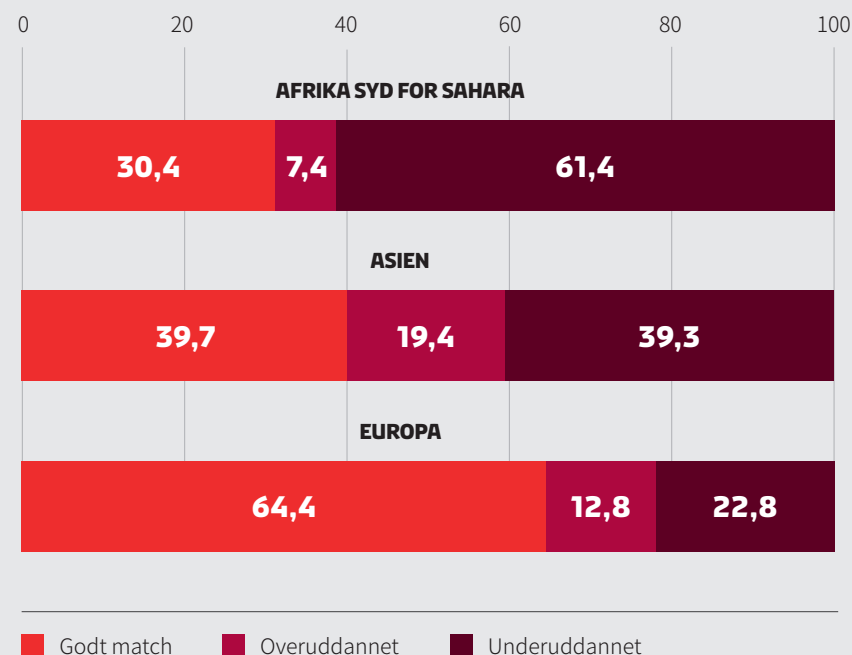
Der mangler praktik- og lærlingepladser i virksomheder, hvilket begrænser udbuddet af kvalificeret arbejdskraft med praktisk erfaring.

Arbejdskraften mangler ofte personlige og sociale kompetencer (f.eks. innovation, samarbejdsevner og selvstændighed i opgaveløsning), som også er vigtige for at varetage et arbejde.

Ydermere er der også et lavt kendskab til rettigheder og pligter på arbejdsmarkedet.

MANGE AFRIKANERE HAR IKKE DET NIVEAU AF UDDANNELSE, SOM VIRKSOMHEDERNE EFTERSPØRGER

Fordeling i %

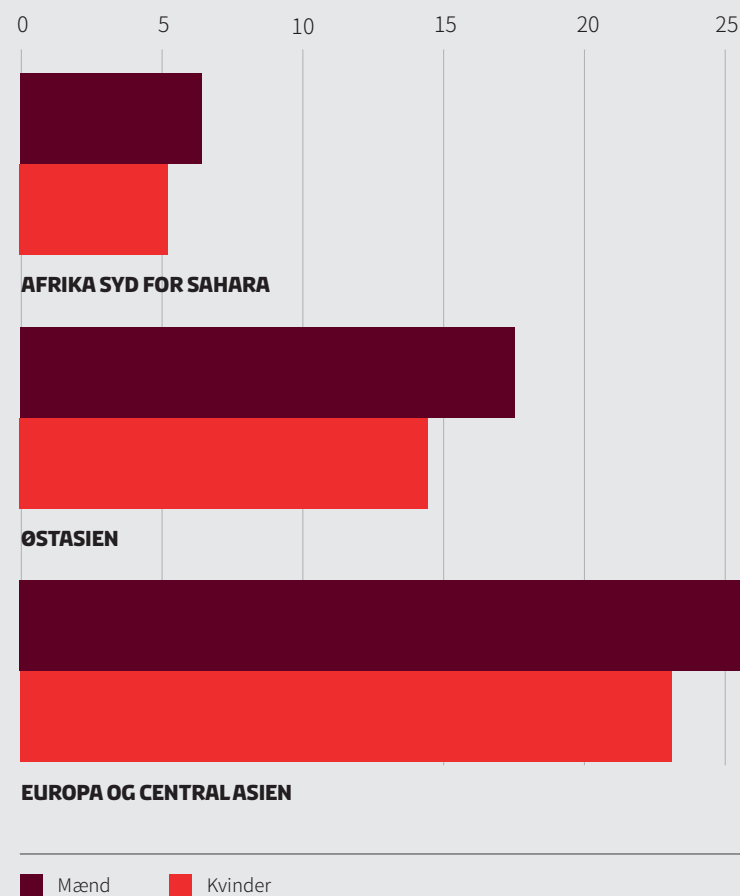
1.4 FOR FÅ UNGE TAGER EN ERHVERVSFAGLIG UDDANNELSE

Kun få afrikanske unge tager en erhvervsfaglig uddannelse, og særligt piger er underrepræsenteret. I de familier, der har råd til at betale for deres børns uddannelse, vælger de fleste en akademisk uddannelse, fordi de er forbundet med større prestige. Dette på trods af at det ofte er vanskeligt for universitetsuddannede at finde jobs, der svarer til deres uddannelsesniveau.

Desuden kan en akademisk uddannelse ofte vise sig at være en mulig adgangsbillet til et job i udlandet.

AFRIKANSKE UNGE TAGER IKKE ERHVERVSFAGLIGE UDDANNELSER

Andel af unge i ungdomsuddannelser, der tager en erhvervsfaglig uddannelse (%)

1.5 KVALITETEN AF UDDANNELSER ER FOR DÅRLIG

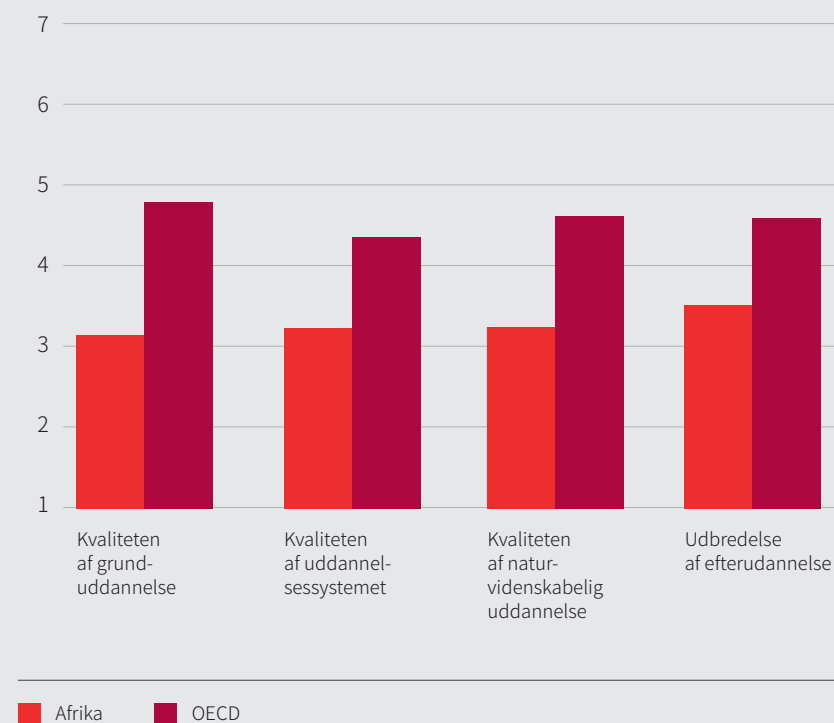
Både i forhold til de formelle og de uformelle uddannelser er lærernes (og læremestres) faglighed – didaktisk såvel som teknisk – i mange tilfælde ikke af høj nok kvalitet. Skolernes curriculum er ofte forældet ift. hvad virksomhederne efterspørger.

Skolerne er sjældent i stand til at investere tilstrækkeligt i udstyr, materialer, opkvalificering af lærere, lærlingeforbøb m.m., der er nødvendigt for at kunne lave en tilstrækkelig praktisk orienteret undervisning af en god kvalitet.

Den ringe kvalitet af undervisning, curriculum og de fysiske rammer særligt på tekniske skoler har indflydelse på unges fravalg af de erhvervsuddannelserne.

UDDANNELSESSYSTEMERNE I AFRIKA MANGLER KVALITET

Fordeling på skala 1-7

DEN ENKELTES INDTÆGT ER UTILSTRÆKKELIG

Over halvdelen af den arbejdende del af befolkningen i Afrika tjener så lidt, at de må leve for under tre dollars om dagen.

Mange børn bliver nødt til at bidrage til husholdningen. De får derfor ikke de basale skolefærdigheder, der er nødvendige for, at de senere i livet kan tage en uddannelse. Desuden er det dyrt at tage en uddannelse i Afrika både i direkte udgifter og i tabt indtægt under uddannelsen.

Af mangel på muligheder for at få et formelt arbejde ender mange i den uformelle økonomi, som beskæftiger 86% af den arbejdende del af befolkningen i Afrika. Den uformelle økonomi er blandt andet kendetegnet ved dårlige vilkår for arbejderne, lav produktivitet og lav løn.

Relevant faglig og teknisk uddannelse giver højere produktivitet. Uddannelse kan derfor være med til at højne lønnen. Det kan også bane vejen ud af den uformelle økonomi – jo højere niveau af uddannelse man har, jo større er sandsynligheden for at få et formelt job. De erhvervsfaglige uddannelser spiller her en afgørende rolle, da de både kan være en billet til et lønarbejde, eller kan give mulighed for at starte en enkeltmandsvirksomhed i den formelle sektor som for eksempel blikkenslager eller tømrer.

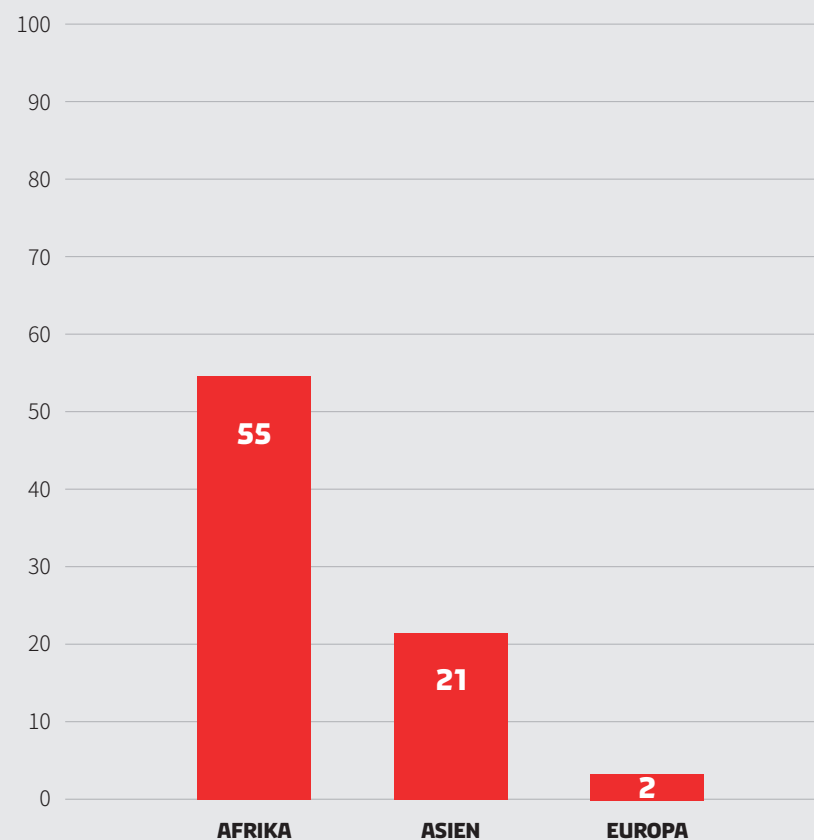
2.1 LØNNEN ER FOR LAV

De officielle arbejdsløshedstal er lave. Dog kan 55% af den arbejdende befolkning i Afrika betegnes som 'working poor'. De lever for under 3 USD om dagen og kan ikke give deres familie et anstændigt liv. Kvinder er overrepræsenterede i denne gruppe.

En lav familieindkomst betyder, at børn i disse familier kan være nødt til at arbejde. De opnår derfor ikke grundlæggende skolekundskaber og får svært ved at gennemføre en erhvervsuddannelse, som ellers kunne forbedre deres muligheder for at få et højere betalt arbejde.

MANGE I AFRIKA ER 'WORKING POOR'

Andelen af folk i arbejde som er fattige (%)

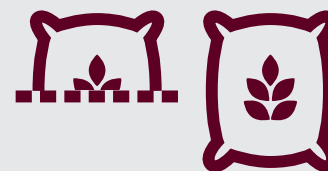
2.2 LAV PRODUKTIVITET

De afrikanske økonomier er præget af lav produktivitet, høje omkostninger og ringe kvalitet af de færdigproducerede varer.

Det hæmmer håndværkets, industriens og landbrugets konkurrencedygtighed og dermed mulighederne for at vækste og øge beskæftigelsen. Samtidig betyder den lave produktivitet i landbrug såvel som i virksomheder, at de tjener for lidt, og de er ikke i stand til at betale ordentlige lønninger.

Den uformelle økonomi, som beskæftiger 86% af arbejdsstyrken i Afrika, er særligt udfordret ift. underbeskæftigelse og lav produktivitet.

AFRIKANSK LANDBRUG ER IKKE PRODUKTIVT

AFRIKA

1,5 tons korn per hektar

ØSTASIEN

6 tons korn per hektar

2.3 DER ER DÅRLIGE VILKÅR I DEN UFORMELLE ØKONOMI

Den uformelle økonomi består af både lønmodtagere, arbejdsgivere, medhjælpende familiemedlemmer og selvstændige inklusiv landbrug. Halvdelen af de beskæftigede i den uformelle økonomi arbejder som selvstændige, men gør det ofte af nød snarere end fordi de er drevet af en iværksætterånd.

Den uformelle økonomi er i langt højere grad kendetegnet ved lav produktivitet, manglende regulering og registrering. Dette resulterer i ringe vilkår og beskyttelse, og utilstrækkelige indtægtsmuligheder.

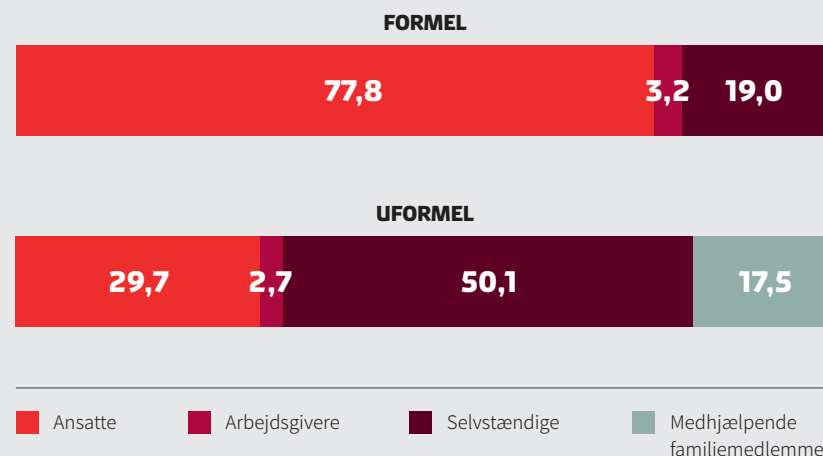
Kvinder er overrepræsenterede i den uformelle økonomi og er ofte beskæftiget i familievirksomheder uden egen indkomst herfra.

86%

af arbejdskraften er
beskæftiget i den
uformelle økonomi

I DEN UFORMELLE ØKONOMI HAR DE FÆRRESTE ET LØNNET JOB

Type af beskæftigelse i den formelle og
uformelle økonomi i Afrika (%)

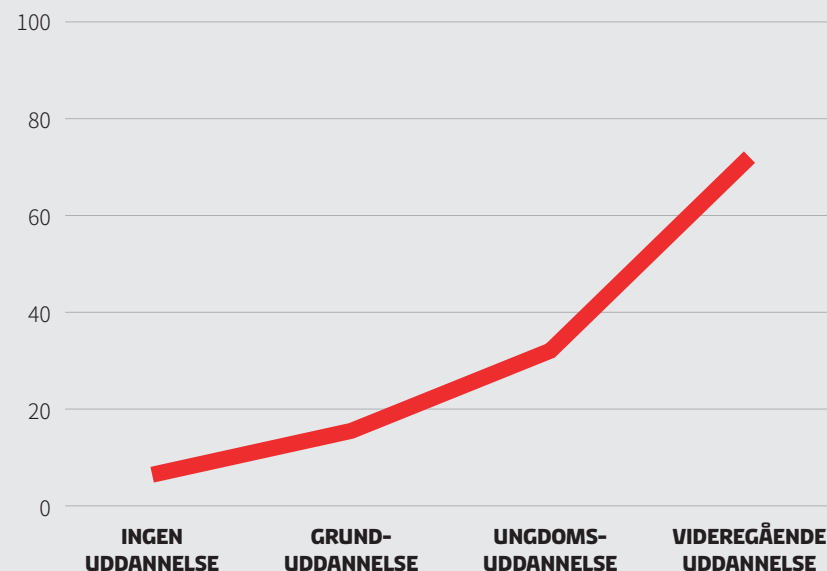
2.4 UDDANNELSE GIVER BEDRE ADGANG TIL FORMELLE JOBS

95% af arbejdsstyrken i Afrika som ingen uddannelse har er beskæftiget i den uformelle økonomi. Til sammenligning er 70% af personer med en videregående uddannelse beskæftiget i den formelle økonomi.

Uddannelse har altså – ikke overraskende - en stor betydning for muligheden for beskæftigelse i den formelle økonomi.

JO HØJERE UDDANNELSESNIVEAU, JO STØRRE SANDSYNLIGHED FOR ANSÆTTELSE I DEN FORMELLE ØKONOMI

Andel ansat i den formelle økonomi i Afrika i forhold til uddannelsesniveau (%)

70% af personer med en videregående uddannelse er beskæftiget i den formelle økonomi

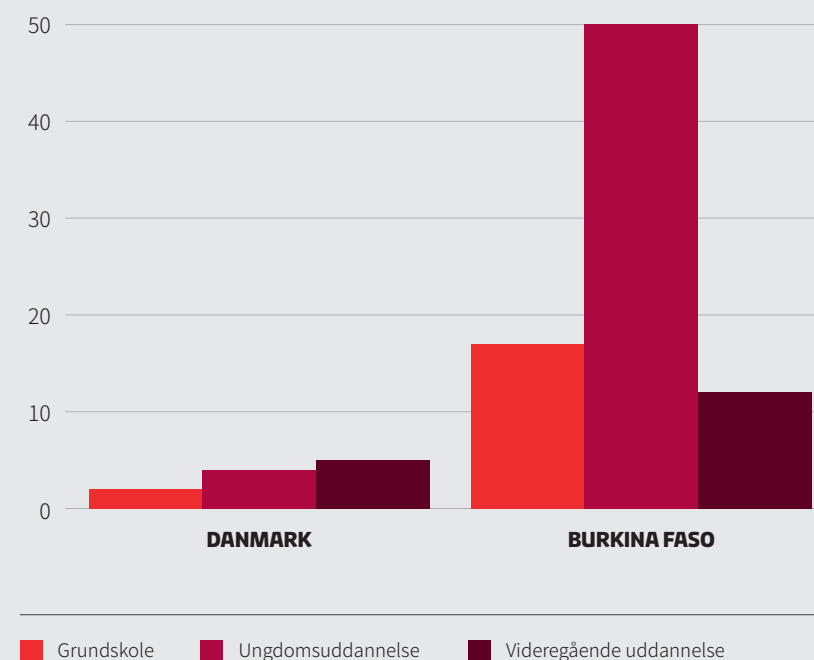
2.5 DET ER DYRT AT UDDANNE SIG

Mange uddannelser skal de studerende – eller deres forældre – betale for at gå på. Dertil kommer tabt indkomst, mens den studerende går i skole og fravær af offentlige støtteordninger. Familier er ofte nødt til at prioritere, så kun en enkelt eller måske to af børnene kan få mulighed for at uddanne sig. Ofte vælges drenge over piger. Dermed er mange børn og unges muligheder for uddannelse begrænset.

I de fleste afrikanske lande er den offentlige sektor en vigtig kilde til finansiering af erhvervsuddannelser. Offentlige midler finder imidlertid i utilstrækkelig grad ned til den enkelte skole, som ofte er underfinansieret. Finansiering er således en udfordring både i forhold til den enkelte skole, men også i forhold til at udbygge systemet til de hastigt voksende ungdomsårgange.

I BURKINA FASO DÆKKER DET OFFENTLIGE BLOT HALVDELEN AF UDGIFTERNE TIL UNGDOMSUDDANNELSER

Andel af udgiften til uddannelse dækket af brugerbetaling (%)

DER ER FOR FÅ JOBS, OG ISÆR UNGE HAR SVÆRT VED AT FINDE PLADS PÅ ARBEJDS- MARKEDET

Afrika er verdens yngste kontinent med store ungdomsårgange. Det er afgørende for kontinentet at der bliver skabt håb for Afrikas unge. Der er stor mangel på beskæftigelse, hvilket giver de unge dårligere muligheder for at skabe sig en god tilværelse uden fattigdom.

Beskæftigelse er mange ting. Det kan være formelle jobs i små og store virksomheder, i landbruget, eller aktiviteter i små uformelle virksomheder og familiedrevne landbrug – ofte med medhjælpende familiemedlemmer.

Virksomheder er vigtige for at skabe tilstrækkelige jobmuligheder, men mange virksomheder mangler uddannet og kvalificeret arbejdskraft for at kunne vækste. Samtidig vil faglærte kunne starte nye virksomheder og skabe flere jobs.

Landbruget skaber ikke nok jobs af en tilstrækkelig kvalitet, og overgangen fra landbrug til industri- og servicesektorerne går for langsomt.

De store ungdomsårgange er en stor udfordring for de afrikanske lande, men hvis det lykkes at skabe muligheder i form af blandt andet erhvervsfaglig uddannelse og beskæftigelse, så ligger der også et stort potentiale i de unge som grobund for at skabe en bæredygtig udvikling.

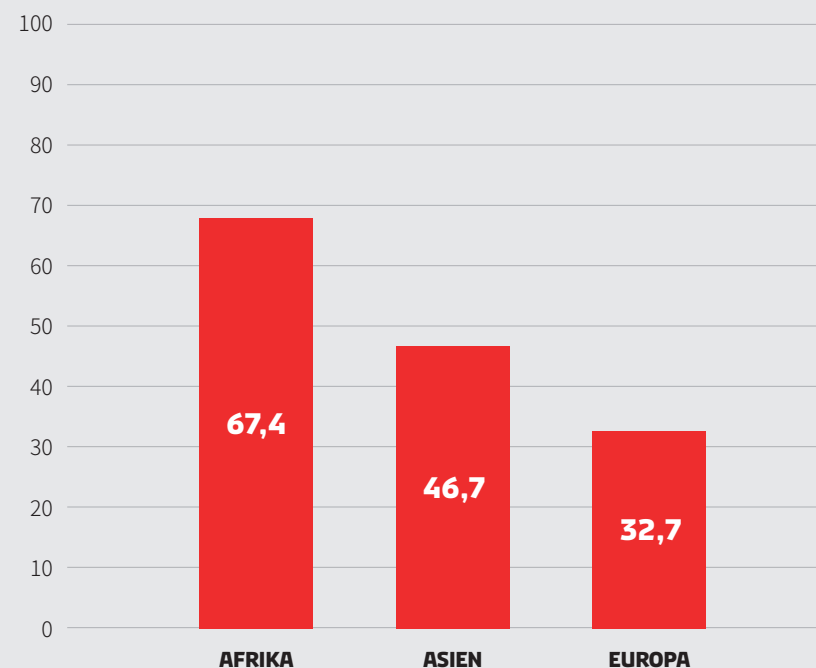
3.1 ANTALLET AF UNGE VOKSER

De afrikanske lande har store ungdomsårgange og den højeste befolkningstilvækst i verden. Hvor mange mennesker der fødes og dør i fremtiden kan være svært at forudsige, men fremskrivninger regner med, at der i 2050 vil bo 2,4 milliarder mennesker i Afrika. Det er dobbelt så mange som i dag.

Den voldsomme befolkningsvækst vil skabe et stort pres på arbejdsmarkedet og et stort behov for at finde uddannelses- og beskæftigelsesmuligheder til de unge.

AFRIKA ER ET UNGT KONTINENT

Andel af befolkningen under 30 år (%)

3.2 DER MANGLER BESKÆFTIGELSE TIL DE UNGE

Hvert år indtræder mindst 12 millioner unge på det afrikanske arbejdsmarked, mens der kun bliver skabt tre millioner nye jobs. Der er et massivt behov for beskæftigelse for disse store grupper af unge.

Unge er ofte begrænset af utilstrækkelig erfaring, kompetencer og netværk i forhold til at få et job. Hvis de vil starte egen virksomhed er de begrænset af eksempelvis vanskelig adgang til land, produktionsmidler og finansiering.

12 MILLIONER
unge i Afrika træder hvert
år ind på arbejdsmarkedet

Der skabes kun
3 MILLIONER
nye jobs

3.3 DER SKABES FOR FÅ JOBS UDEN FOR LANDBRUGET

I mange afrikanske lande – særligt i de fattigste - er en stor del af befolkningen beskæftiget i landbruget.

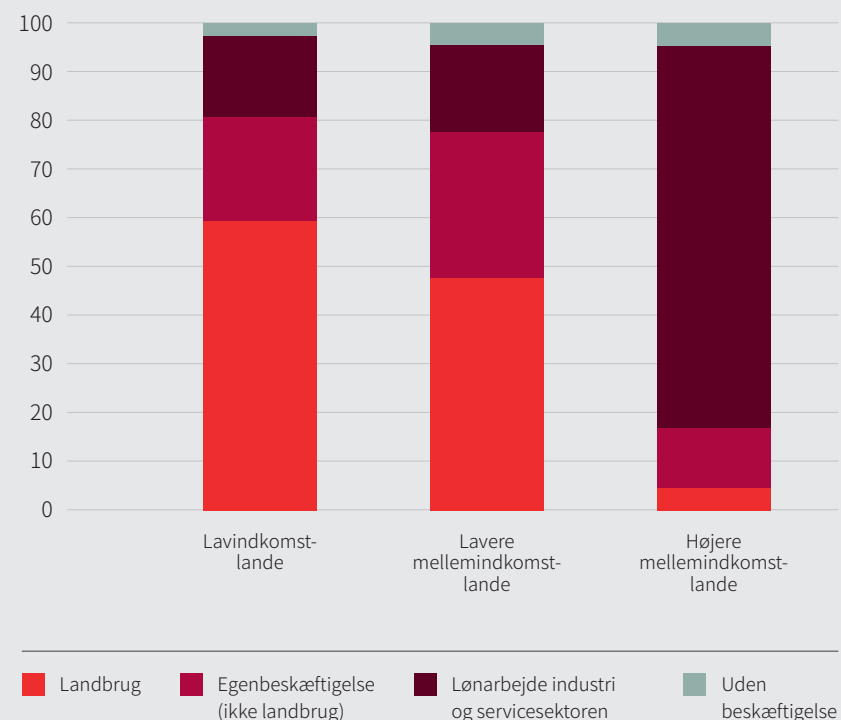
Her er produktiviteten ofte lav og meget primær landbrugsproduktion er baseret på lavtlønnet, uorganiseret og kortuddannet arbejdskraft. Der er dermed for lav grad af effektivisering og brug af nye metoder.

I tillæg til landbruget er der er for få virksomheder involveret i forarbejdning af fødevarer. Dermed er der en lav grad af værditilførsel til landbrugsproduktionen, og et uudnyttet potentiale for at skabe faglærte jobs i forarbejdningsindustrien.

Industri- og servicesektorerne, der kunne være jobskabende, er i mange afrikanske lande underudviklede på grund af bl.a. manglende kvalifikationer i arbejdsstyrken og for få investeringer og andet input.

JO DÅRLIGERE STILLET ET LAND ER, JO FLERE MENNESKER ER BESKÆFTIGET I LANDBRUGET

Fordeling af beskæftigelse i Afrika syd for Sahara (%)

260 MILLIONER
er beskæftiget i landbruget

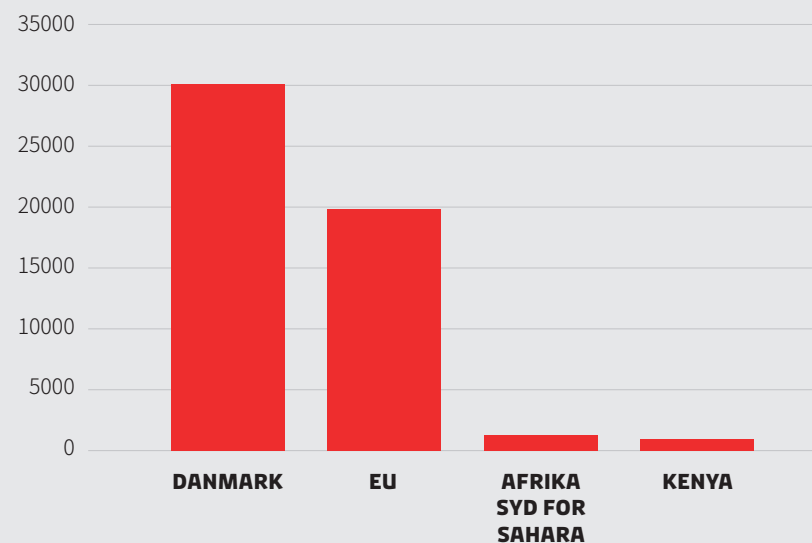
3.4 DER MANGLER LOKAL UDBUD OG EFTERSPØRGSEL

I mange afrikanske lande mangler der efterspørgsel efter lokalt forarbejdede varer. Det skyldes, at udbuddet af lokale konkurrencedygtige varer af god kvalitet er utilstrækkeligt, og at købekraften er for lille.

For produktions- og forarbejdningsvirksomheder i de afrikanske lande udgør hjemmemarkedet et stort uudnyttet potentiale. Hjemmemarkedet kunne udgøre en robust grobund for lokal industri, som ville kunne spille en central rolle i yderligere jobskabelse i Afrika.

DET PRIVATE FORBRUG

Gennemsnit pr. indbygger i USD

DER ER DÅRLIGE VILKÅR PÅ ARBEJDSMARKEDET

En relevant faglig uddannelse giver adgang til bedre jobs. Men hvilke jobs? En stor del af dem, der er på arbejdsmarkedet i Afrika, har som udgangspunkt ikke et job, der falder inden for kategorien anstændigt arbejde, som den Internationale Arbejdsorganisation (ILO) har fastsat.

Selv de jobs man kan få med en højere uddannelse har ikke nødvendigvis gode vilkår. Mange afrikanske lande har nemlig udfordringer med lav løn og dårlige arbejdsvilkår som eksempelvis usikkert arbejdsmiljø, utilstrækkelig social sikring og krænkelse af grundlæggende arbejdstagerrettigheder såsom ret til organisering.

På grund af den store uformelle økonomi er fagforeningers muligheder for at repræsentere arbejdernes interesser begrænsede. Der er dog eksempler på, at det kan lade sig gøre, men der er lang vej endnu.

Der er i mange afrikanske lande ikke stærk tradition for social dialog på samme måde som i Danmark. Inddragelse af arbejdsmarkedets parter i forhandlinger om vilkår på arbejdsmarkedet er sjældent normen. Også i forhold til udvikling af erhvervsfaglige uddannelser er der et stærkt behov for langt bedre inddragelse af arbejdsmarkedets parter for at sikre at uddannelserne er målrettet arbejdsmarkedet, og at de studerende tilbydes ordentlige vilkår.

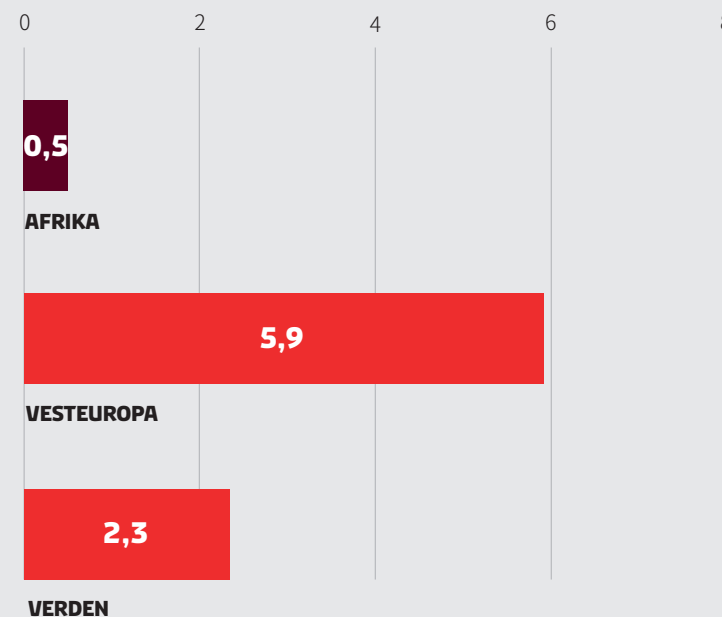
4.1 DÅRLIG LOVGIVNING BETYDER RINGE BESKYTTELSE AF ARBEJDSKRAFTEN

Arbejdsmarkedet er kun i begrænset omfang reguleret og arbejdskraften er ringe beskyttet under gældende social- og arbejdsmarkedslovgivning. I tilfælde hvor lovgivningen er på plads, kan der være store mangler i implementering og håndhævelse. Det gælder ikke mindst i den uformelle økonomi.

En stor andel af befolkningen arbejder under ringe vilkår med lav grad af social sikkerhed, og hvor grundlæggende rettigheder ikke respekteres.

DE AFRIKANSKE LANDE INVESTERER FÅ RESSOURCER I DET SOCIALE SIKKERHEDSNET

Offentlige udgifter til social sikkerhed
(udover sundhedssektoren) i % af BNP

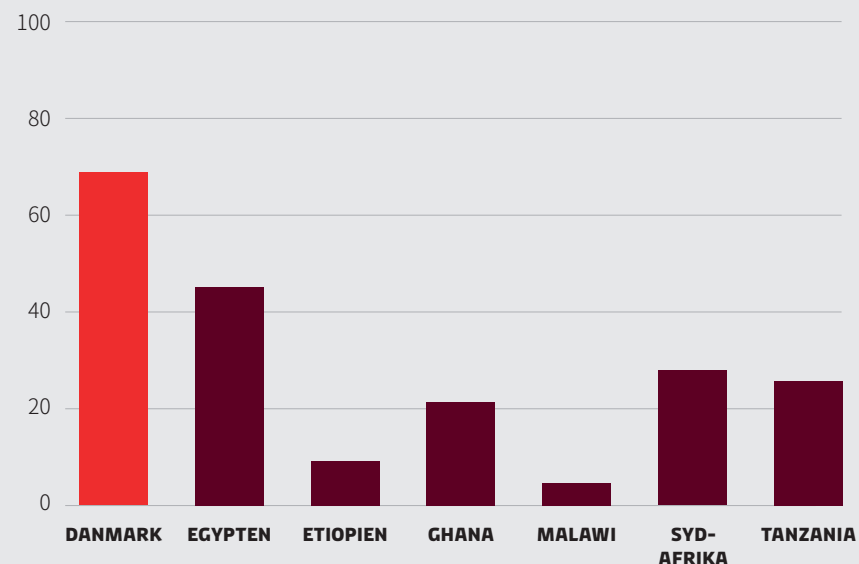
4.2 USIKRE ANSÆTTELSESFORHOLD

Der er en generel stigning i irregulære ansættelser med dårlige vilkår (midlertidige, indirekte og uformelle). Det begrænser fagforeningernes muligheder for at organisere arbejderne, og dermed bliver deres dagsorden sjældent rejst. Det betyder også, at politikudvikling og social dialog er vanskeliggjort.

Unge med en erhvervsfaglig uddannelse har større chance for at få job i den formelle økonomi, hvor fagforeningerne har bedre muligheder for at sikre anstændige vilkår.

ORGANISATIONSGRADEN I AFRIKA ER LAV

Andelen af arbejdere der er medlem af en fagforening (%)

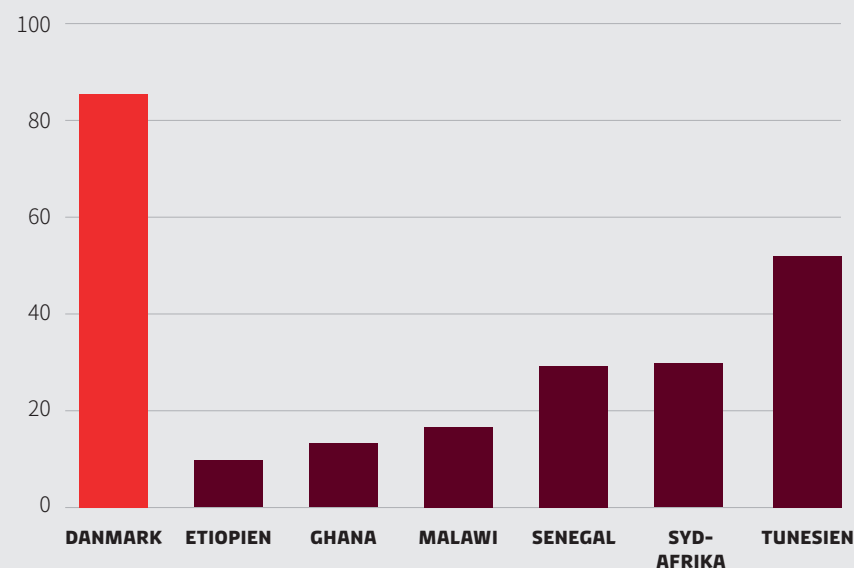
4.3 SVAGT SAMARBEJDE MELLEM ARBEJDSMARKEDETS PARTER

Succesfuld social dialog og forhandlinger på arbejdsmarkedet kræver involvering af både arbejdstagere og arbejdsgivere. I mange afrikanske lande er tilliden mellem arbejdsmarkedets parter ofte udfordret. De spiller derfor ikke i tilstrækkelig grad sammen om at løse udfordringerne på arbejdsmarkedet.

Den sociale dialog om erhvervsuddannelser er svag på alle niveauer. Arbejdsmarkedets parter involveres ikke tilstrækkeligt, hverken nationalt, hvor rammerne for uddannelse sættes eller lokalt på de enkelte erhvervsuddannelser. Dermed tilgodeses arbejdsmarkedets behov ikke i tilstrækkelig grad i udformning af uddannelserne. Det betyder unge nyuddannede, hvis kvalifikationer ikke efterspørges af hverken det lokale erhvervsliv eller udenlandske investorer.

OVERENSKOMSTER DÆKKER BLOT EN LILLE DEL AF ARBEJDSSTYRKEN I AFRIKA

Andelen af arbejdere der er dækket af overenskomst (%)

KVINDERS MULIGHEDER ER SÆRLIGT UDFORDREDE

Kvinder er underrepræsenterede i uddannelsessystemet på alle niveauer, hvilket er med til at fastholde uligheden mellem mænd og kvinder. Den manglende adgang til uddannelserne bidrager yderligere til kvindernes sårbare position og vanskeliggør adgangen til det formelle arbejdsmarked.

Knap 90% af Afrikas kvinder arbejder i den uformelle sektor og har som følge heraf en høj jobusikkerhed, samtidig med at de bærer hovedansvaret for hus og børn. Kvinder, der ønsker at starte egne virksomheder, har i langt mindre grad end mænd adgang til land og finansiering, og de mangler ofte tilstrækkelige uddannelsesmæssige kompetencer. Som en konsekvens er kvinder overrepræsenteret i den uformelle økonomi.

Kvinder har en række udfordringer ift. seksuel og reproduktiv sundhed og rettigheder som forstærkes i uddannelsessystemet og på arbejdsmarkedet – både i den formelle og den uformelle økonomi. Kvinder er mere udsatte ift. chikane, seksuelle krænkelser, sikkerhedsrisici og andre former for udnyttelse.

COVID19 har haft, og vil forsat få, betydelige konsekvenser for piger og kvinders rettigheder. De landvindinger, der er gjort, står til at blive sat signifikant tilbage. Piger og unge kvinder betaler allerede en høj pris i form af tabt uddannelse, job og indtægt og tilbagerulning af rettigheder.

Kønsperspektivet og de systemiske barrierer kvinder møder er derfor helt afgørende i arbejdet med at løfte Afrikas ungdom, ikke mindst i relation til erhvervsuddannelserne, hvor det historisk har været overset.

5.1 KVINDER ER UNDERREPRÆSENTERET I UDDANNELSESSYSTEMET PÅ ALLE NIVEAUER

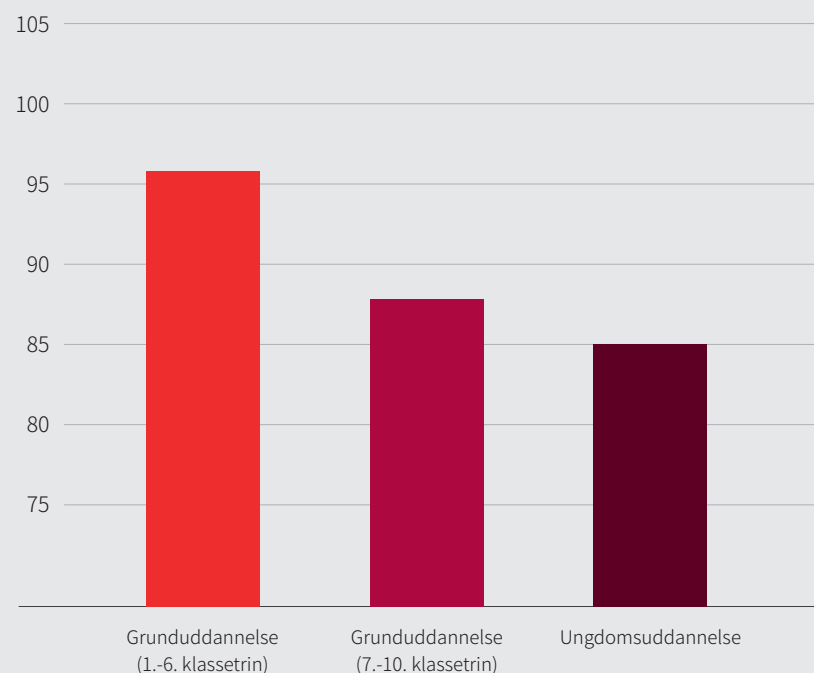
Unge afrikanske kvinders muligheder for at påbegynde og gennemføre en uddannelse er begrænset af en række forhold, herunder kulturelle normer, huslige pligter, fattigdom, graviditet og tidlige ægteskaber. Hvis familier kun kan bekoste uddannelsen af et barn, er der en overvejende sandsynlighed, for at de vil vælge en dreng frem for en pige.

På trods af fremskridt de sidste årtier bliver kvinder stadig mere og mere underrepræsenterede jo højere i uddannelsessystemet man kommer. Jo højere uddannelse – jo færre kvinder.

Derudover har de også risiko for seksuel chikane, voldtægt og andre brud på deres seksuelle og reproduktive sundhed og rettigheder ifm. uddannelse.

JO HØJERE UDDANNELSESLEVELAU, JO LÅVERE ER ANDELEN AF KVINDER

Antal kvinder i uddannelse for hver 100 mænd

5.2 KVINDER ER UDSATTE PÅ ARBEJDSMARKEDET

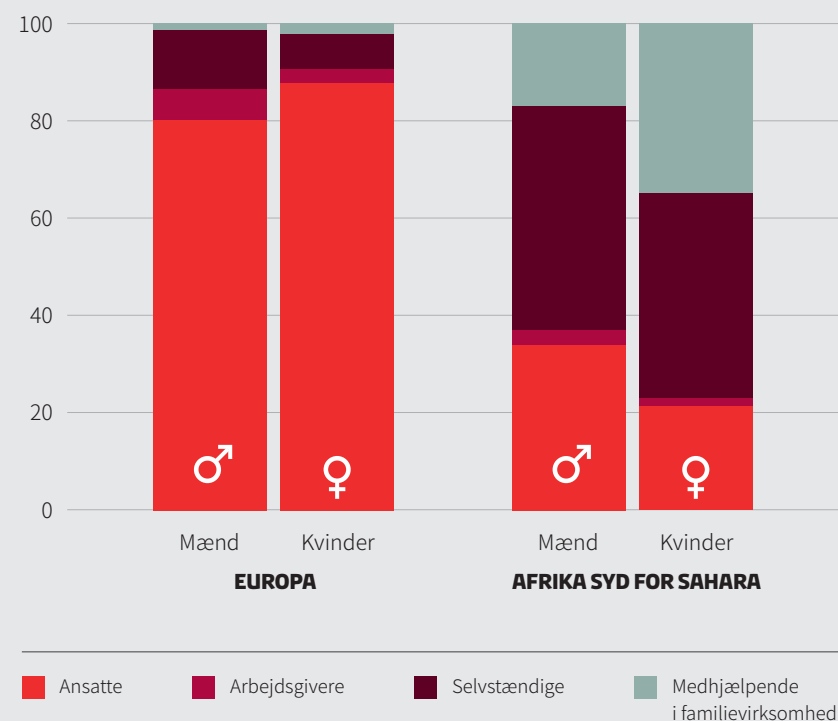
Dobbeltarbejde er uhyre udbredt blandt kvinder i afrikanske lande. Den udbredte norm er, at kvinder står for børnepasning og for hovedparten af de huslige pligter, også selv om de arbejder i marken eller ved lønarbejde eller som selvstændig bidrager til familiens indtjening. Det betyder, at kvinder står i en langt sværere situation på arbejdsmarkedet end mænd.

Som selvstændige har kvinder dårligere adgang til land, produktionsmidler og finansiering. Mange kvinder er beskæftiget som „medhjælpende“ i familievirksomheder – ofte uden egentlig løn.

Faglig uddannelse kan være en katalysator for kvinders empowerment, så de kan overkomme disse udfordringer.

FLERE KVINDER END MÆND ER MEDHJÆLPENDE I FAMILIEFORETAGENET, OFTE UDEN LØN

Fordeling af beskæftigelse (%)

ÆNDRING I KLIMA OG MILJØ UDFORDRER LEVEVILKÅR OG JOBSKABELSE

Klimaforandringerne medfører mere ekstremt vejr og stigende temperaturer. Det påvirker landbrugsproduktionen i de fleste afrikanske lande negativt. De færreste afrikanske landbrug har kunstvanding, og det mere ekstreme vejr betyder, at hverdagen både for de enkelte landmænd/kvinder og for agroindustrien bliver mere og mere usikker. Klimaforandringerne kan således spænde ben for bestræbelserne om at skabe jobs og vækst i Afrika. Disse forhold skal tænkes ind, hvis man vil skabe jobs gennem uddannelse af faglærte.

Samtidig ligger der et stort uudnyttet potentiale i den grønne omstilling, både i landbrug, håndværk og industrien, som ikke i tilstrækkelig grad udnyttes til at skabe jobs og beskæftigelse. Tekniske klimaløsninger, som vedvarende energi gør det ikke alene. Der er brug for markante adfærdsmæssige ændringer hos den almindelige forbruger for at opnå de store energi- og andre nødvendige ressource besparelser. Her spiller de faglærte, som landbrugsteknikere, bygningshåndværkere, og elektrikere m.v. en stor rolle som formidlere af ”best practices”, og de er således en del af løsningen. Manglen på finansiering, teknisk viden og kompetence i arbejdsstyrken er afgørende barrierer for at kunne udnytte mulighederne i den grønne omstilling og tilpasse sig til klimaforandringerne. De erhvervsfaglige og tekniske uddannelser uddanner i højere grad til gårsdagens jobs end til fremtidens jobs.

6.1 KLIMAFORANDRINGER UDFORDRER JOBMULIGHEDER OG INDKOMST

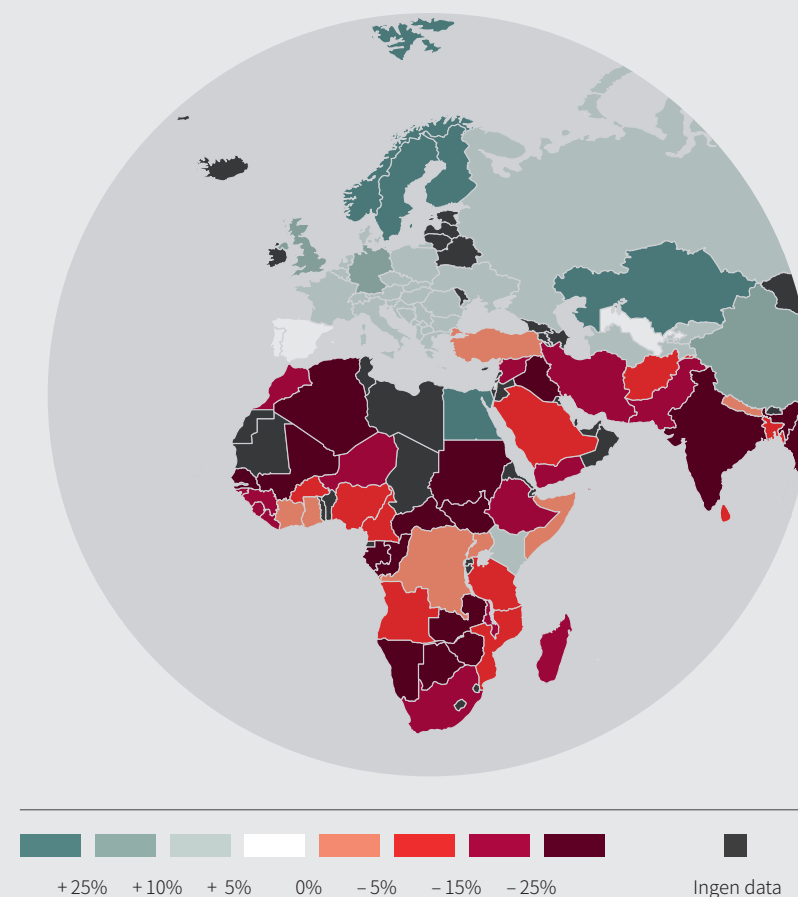
Klimaforandringerne påvirker landbrugsproduktionen i langt de fleste afrikanske lande, som stadig oftere bliver hårdt ramt af tørke, oversvømmelse og andet ekstremt vejr. Det har alvorlige konsekvenser for de store dele af befolkningerne, hvis indkomst kommer fra landbruget. I landbruget bliver der ikke i tilstrækkelig grad gjort brug af metoder, der er tilpasset klimaforandringerne.

Klimaforandringer kan bidrage til konflikt om ressourcerne og føre ustabilitet og migration med sig. Det betyder, at muligheden og lysten til at investere daler, og virksomhederne ser færre forretningsmuligheder. Det kan skabe en ond cirkel med yderligere negative konsekvenser for fødevareproduktion, jobs og indkomst.

> Fra 1998-2017 vurderes økonomiske tab fra naturkatastrofer relateret til klimaforandringer at være løbet op i 2,245,000,000,000 US dollars. Lav-indkomstlande er ramt særlig hårdt

KLIMAFORANDRINGERNE VIL PÅVIRKE LANDBRUGSPRODUKTIONEN I AFRIKA NEGATIVT

Forventet udvikling i landbrugets produktivitet mellem 2003 og 2080

6.2 DER ARBEJDES IKKE NOK MED GRØN OMSTILLING

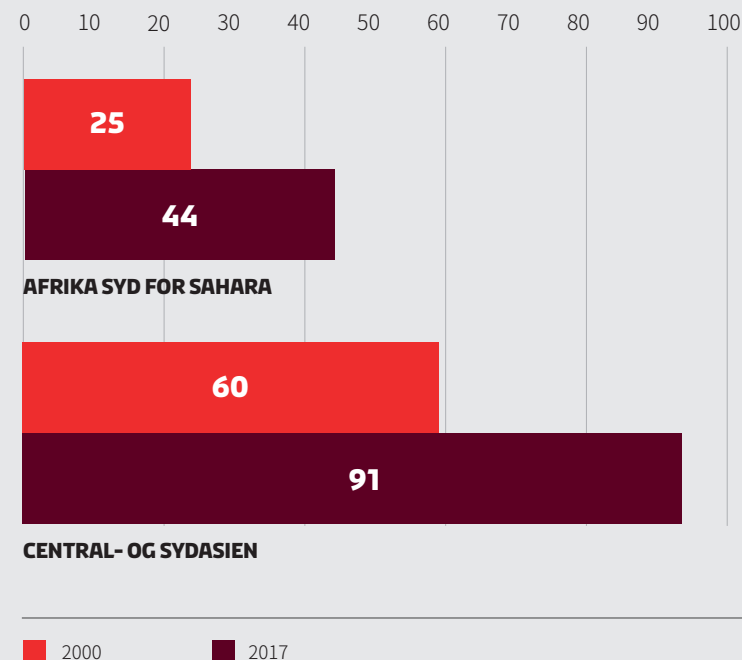
Flertallet af afrikanske lande mangler stabil adgang til basal infrastruktur, såsom elektricitet, rent drikkevand og transport. Det er nødvendige forudsætninger for økonomisk aktivitet, og det begrænser derfor håndværkets, industriens og landbrugets produktivitet og muligheder for at udvikle sig og skabe jobs.

Der ligger et stort uudnyttet potentiale i den grønne omstilling. Eksempelvis udbredelse af vedvarende energiløsninger og energi- og ressourceoptimering i bygninger og produktionsprocesser. Inden for landbruget er der også enormt potentiale for at introducere nye teknologier, der kan skabe nye typer af jobs i den sektor, der skal være med til at brødføde den voksende befolkning.

Mangel på viden, incitamenter, og finansiering betyder, at der ikke i tilstrækkelig grad arbejdes med forbrugsdrevet grøn omstilling.

I AFRIKA LEVER MANGE STADIG UDEN ELEKTRICITET

Andel af befolkningen med adgang til elektricitet (2000 og 2017)

CIRKA 573 MILLIONER

mennesker lever uden adgang
til elektricitet i Afrika Syd for
Sahara (2017)

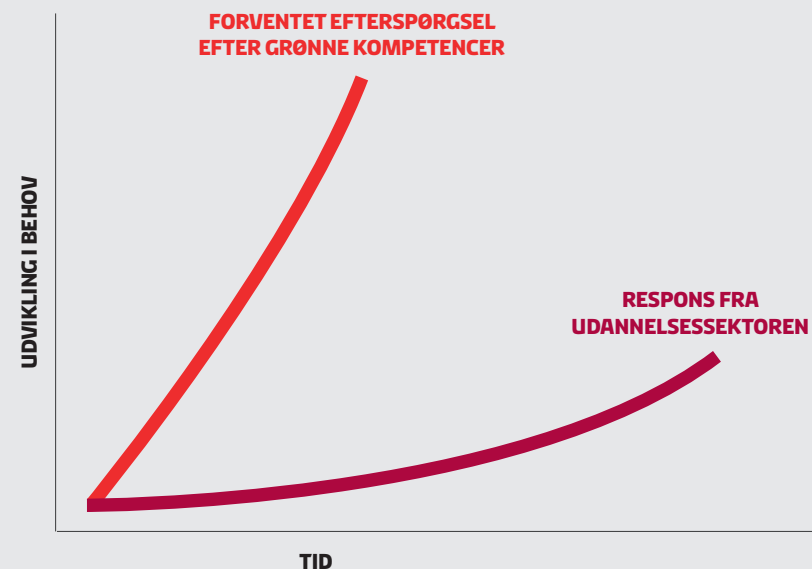
6.3 UDDANNELSER TIL GÅRSDAGENS SNARERE END FREMTIDENS JOBS

Det er en udfordring, at de tekniske og faglige uddannelser i højere grad uddanner til gårsdagens arbejde end til fremtidens jobs.

Grøn omstilling og øget handel kræver teknisk opkvalificering af arbejdskraften. Mangel på viden og de rette kvalifikationer i store dele af arbejdsstyrken i de afrikanske lande vanskeliggør, at produktionen tilpasses globaliseringens krav til teknologi, kvalitet mv.

Hvis de rette kvalifikationer eksisterer i arbejdsstyrken, giver grøn transformation af landbruget og energisektoren muligheder for mange nye faglærte jobs. Den grønne omstilling handler i høj grad også om forbrugeradfærd, manglende grønne vaner og viden om miljø og klima.

DER MANGLER ARBEJDSKRAFT MED DE RETTE GRØNNE KVALIFIKATIONER

60 MILLIONER

grønne jobs forventes skabt
globalt i de kommende årtier

UTILSTRÆKKELIGE RAMMEVILKÅR FOR JOBSKABELSE OG FAGLIGE UDDANNELSER

Virksomhedernes vækst og udvikling er afgørende for jobskabelse. Manglen på jobs, også for faglærte, skyldes i høj grad at det er svært at starte og drive virksomheder. De fleste lande i Afrika er præget af et dårligt forretningsmiljø med utilstrækkelige lovgivningsmæssige rammer. Det er med til at bremse kontinentets økonomiske udvikling. De halter bagefter på stort set alle parametre sammenlignet med højindkomst lande.

I øjeblikket er det for dyrt og risikofyldt at drive virksomhed og det er vanskeligt at finde finansiering. De lovgivningsmæssige rammer er dårlige, eksisterende regler bliver ikke håndhævet, og der er udbredt bureaukrati. Utilstrækkelig adgang til vand og elektricitet er eksempler på faktorer, der kan begrænse virksomhedernes produktion og dermed muligheder for at vokse og skabe jobs.

En særlig udfordring er endog meget høje toldsatser, andre handelsbarrierer og høje omkostninger til f.eks. transport, der begrænser den internationale og regionale handel. Øget handel har potentiale til at skabe vækst i de afrikanske økonomier og dermed bidrage til jobskabelse – også til gavn for dem med faglige uddannelser.

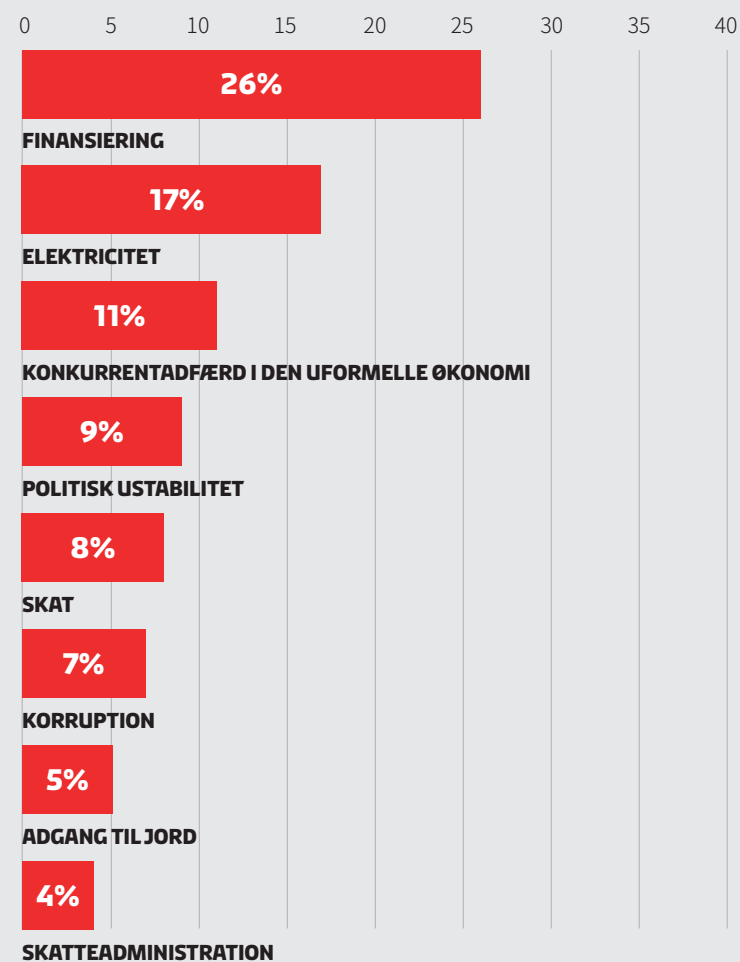
7.1 VANSKELIGT OG OMKOSTNINGSFYLDT AT STARTE OG DRIVE VIRKSOMHED

Omkostningerne ved at starte og drive virksomhed er generelt høje. Virksomhederne har ofte vanskeligt ved at skaffe finansiering. Dette skyldes blandt andet at bankerne ikke er villige til at tage risici og at støttemuligheder for små virksomheder er begrænsede – særligt i den uformelle sektor.

Dertil kommer de uformelle omkostninger og korruption, som er institutionaliseret i mange lande. Især små og mellemstore virksomheder vil ofte søge at undgå formalisering blandt andet pga. stort bureaukrati og relativt høj beskatning. Kvinder begrænses ekstra hårdt af disse barrierer.

SMVER I AFRIKA ER UDFORDRET PÅ EN LANG RÆKKE OMRÅDER

Væsentligste hindringer identificeret af SMVer i Afrika Syd for Sahara (%)

7.2 HANDELSBARRIERER BEGRÆNSER REGIONAL HANDEL

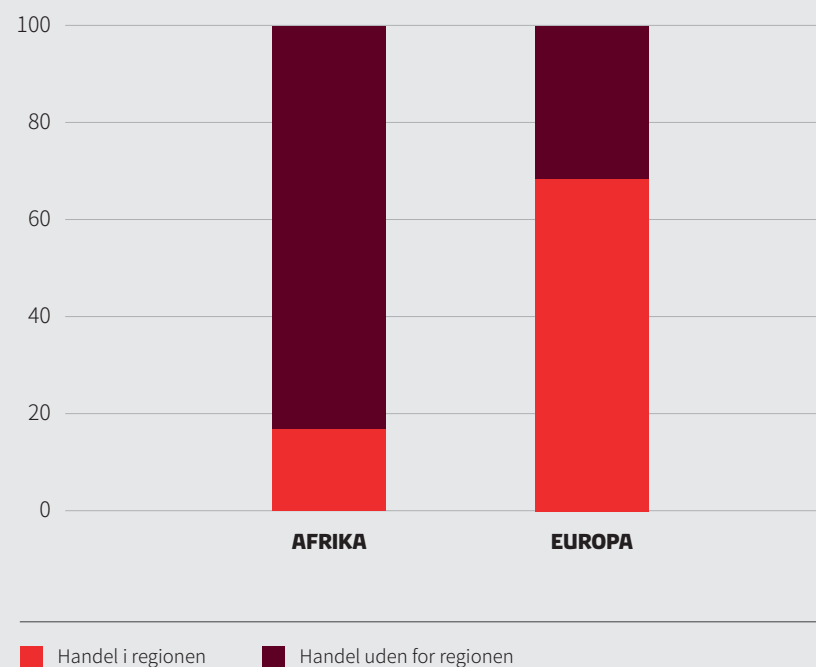
Øget handel og adgang til internationale markeder skaber større efterspørgsel og har en positiv afsmittning på produktion og jobskabelse. Særligt øget regional handel har potentiale til at skabe vækst i de afrikanske økonomier.

Regional handel i Afrika er dog begrænset af høje toldsatser og andre handelsbarrierer, høje omkostninger til f.eks. transport, og et dårligt match mellem udbud og efterspørgsel, der gør at handelen på nærmarkederne er på et betydeligt lavere niveau end handelen med resten af verdenen.

Hvis handlen skal øges, kræver det produkter af god kvalitet, der lever op til internationale standarder. For at kunne levere dette har virksomhederne behov for medarbejdere med de rette kvalifikationer – inklusiv faglærte.

AFRIKANSKE LANDE HANDLER MINDRE MED DERES NABOER

Fordeling af handel udenfor- og indenfor regionen (%)

7.3 UTIDSSVARENDE LOVGIVNING

I mange afrikanske lande er dele af lovgivningen på uddannelses-, industri-, beskæftigelses- og skatteområderne enten utidssvarende eller håndhæves ikke tilstrækkeligt.

En særlig udfordring er, at lovgivningen ofte ikke skaber de rette rammevilkår for samarbejde mellem erhvervslivet og tekniske skoler omkring f.eks. lærlinge- og praktikforløb.

30

ud af de 50 lande, der ligger
nederst på Verdensbankens Doing
Business rangliste er fra Afrika

7

ud af de 100 bedst placerede
lande på Doing Business
ranglisten er fra Afrika

7.4 MANGELFULD UDNYTTELSE AF DIGITALE MULIGHEDER

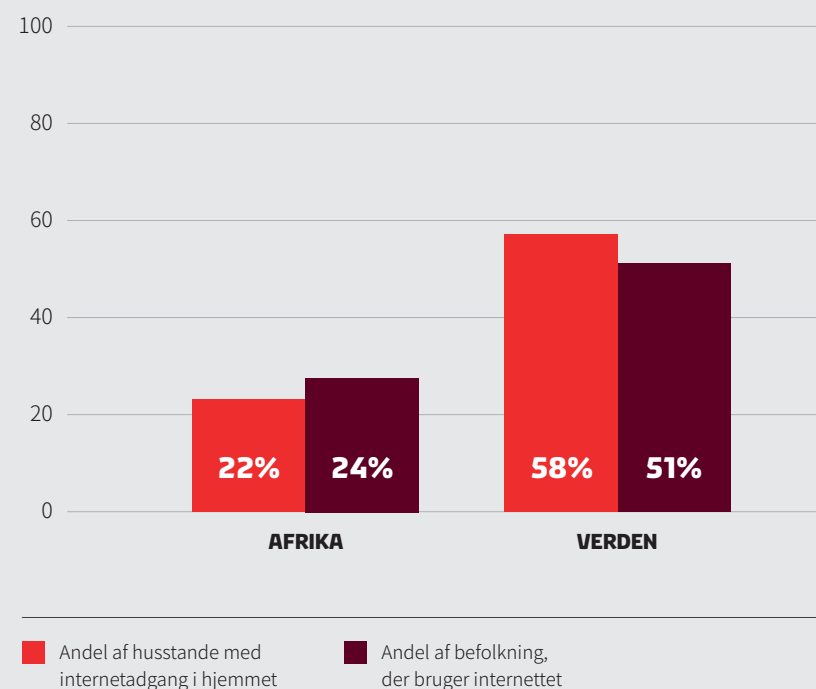
Mens 76% af Afrikas befolkning har adgang til en mobiltelefon, har kun 24.4% adgang til internettet. Manglende adgang til internettet og digitale teknologier betyder, at det potentiale der ellers ligger i at udbyde bedre og billigere uddannelser til flere ikke udnyttes. Dette gælder også vidensopbygning i eksempelvis landbruget.

Kvinder er dårligere stillet end mænd når det drejer sig om adgang til internettet og dermed adgang til viden, netværk og uddannelse. I forhold til COVID-19 betyder dette at piger i højere grad end drenge misser skolegang på grund af lock-downs.

Manglende digitalisering begrænser virksomhedernes og landbrugets adgang til markedet, muligheder for at øge produktiviteten, og dermed skabe flere jobs.

DEN DIGITALE INFRASTRUKTUR ER MANGELFULD I AFRIKA

Underoverskrift: Adgang til og brug af internet (%)

HVAD ER ET JOB?

ILO har introduceret begrebet **anstændigt arbejde**, som defineres ved:

- Produktivt arbejde der giver en rimelig løn
- Sikker arbejdsplads og social beskyttelse
- Gode udsigter for personlig udvikling og social integration
- Frihed for mennesker til at give udtryk for deres bekymringer, organisere sig og deltage i beslutninger, der har indflydelse på deres liv
- Lige muligheder og ligestilling mellem kvinder og mænd

TASKFORCENS MEDLEMMER

- **Jens Kvorning** Internationaliseringschef i SMV DK, Formand for taskforcen
- **Irene Quist Mortensen** Senior CSR Business Partner i Arla
- **Jesper Nielsen** Chef for international afdeling i 3F
- **Jonas Messerschmidt** Ungdomskonsulent i 3F/ Fagbevægelsens Ungdom
- **Jørgen Juul Rasmussen** Formand for Dansk El-Forbund
- **Lasse Bolander** Bestyrelsesformand i COOP
- **Mads Bugge Madsen** Sekretariatsleder i Ulandssekretariatet
- **Marie Gad** Chef for Global udvikling og bæredygtighed i Dansk Industri
- **Neil Jacobsen** Direktør for EUC Nord
- **Nina Groes** Direktør i Divers/Boss Ladies
- **Pia Yasuko Rask** Direktør for safe water, Grundfos

**HVIDBOG FOR JOBSKABELSE
OG FAGLÆRTE I AFRIKA**

September 2020

Udgiver:
Udenrigsministeriet
Asiatisk Plads 2
1448 København K

Tel: 33 92 00 00
E-mail: um@um.dk
Internet: www.um.dk

Design: Kontrapunkt

Denne udgivelse kan downloades fra:
www.danida-publikationer.dk

Teksten kan frit citeres

HTML: 978-87-93760-46-2
PDF: 978-87-93760-47-9

UDENRIGSMINISTERIET

Asiatisk Plads 2
1448 København K

Tel +45 33 92 00 00
Fax +45 32 54 05 33
um@um.dk
www.um.dk

